

Reos Routewijzer Eigen Regie concepten

John Hoenen, Reos, oktober 2018

Dit overzicht hoort bij het artikel in de Reos nieuwsbrief van oktober 2018: [Eigen Regie: een routewijzer door verwante begrippen](#).

Hieronder vindt u een overzicht van 11 begrippen die op dit moment in relatie tot chronische zorg veel in de belangstelling staan. Per begrip lopen we in dit overzicht de volgende punten na:

- Wat wordt er mee bedoeld? (Online zijn vaak uitgebreide definities en omschrijvingen te vinden, we beperken ons hier tot een grove beschrijving)
- Voor welke context en doelgroep is het bedoeld? Wie wordt als profijtgroep centraal gezet? Patiënten met een chronische aandoening? Zorggebruikers? Burgers in een wijk?
- Wie gaat er praktisch mee aan de slag? Soms zijn dat patiënten, zorgvragers of wijkbewoners zelf met meer of minder hulp van zorgprofessionals. Soms ligt de nadruk op wat de zorgprofessionals en werkers in het sociaal domein moeten gaan doen en wordt van zorgvragers etc. wel een actieve opstelling of medewerking verwacht.
- Het beoogde effect, het doel of de intentie? Op korte of langere termijn.
- Wat is de expliciete of impliciete visie op de regie en invloedsverdeling in de relatie zorgvrager zorgverlener?
- Wat betekent het praktisch? Wat is de uitwerking in concrete acties? Ook hier blijven we beperkt omdat er vaak veel meer over te zeggen valt.
- Kritiekpunten: welke tegenwerpingen worden door professionals regelmatig gemaakt? Meestal kan die kritiek overigens goed weersproken worden.

In dit document vindt u de uitwerking van de volgende begrippen:

1. Ziekteonafhankelijke chronische zorg
2. Leefstijladvisering
3. Zelfzorg
4. Ondersteunde zelfzorg
5. Zelfmanagement
6. Positieve Gezondheid
7. Van ZZ naar GG en MM
8. Persoonsgerichte zorg
9. Beperkte gezondheidsvaardigheden
10. Multidisciplinair wijksamenwerkingsverband
11. Patiëntenparticipatie

Hoe kunt u dit overzicht gebruiken?

Dit overzicht verheldert hoe al deze beleidsthema's over dezelfde beweging gaan en hoe ze samenhangen: een puur ziektegerichte manier van denken moeten we achter ons laten. Er moet ruimte komen voor een preventieve, op gezondheid gerichte aanpak met meer regie voor zorgvragers en wijkbewoners.

Legewerfsteeg 10
2312 GW Leiden

☎ 071 566 18 18

☎ 071 513 05 90

✉ info@reos.nl

www.reos.nl

KvK 28.10.23.88

BIC code: ABNANL2A

IBAN:

NL10ABNA0554548992

1. Ziekteonafhankelijke chronische zorg (<i>aanduiding voor onderdelen van zorg</i>)	
Omschrijving	Naast de ziektespecifieke elementen van de chronische zorgprogramma's, zijn er ook veel leefstijl aanbevelingen die in elk zorgprogramma terugkomen.
Context/doelgroep	Eerstelijnspraktijk; mensen met (grote kans op) chronische aandoening Discussie over inclusie van zorgmijders: mensen met chronische aandoening waar advisering en regelmatige controle niet aanslaat.
Uitvoerders	POH somatiek, andere eerstelijnszorgverleners.
Doel/beoogd effect	Veerkracht van mensen verbeteren zodat ze beter met gezondheidsuitdagingen (somatisch, psychische etc.) kunnen omgaan.
Visie op regie	Zorgverlener is zich bewust dat effectieve advisering aansluit bij wensen, motivatie en doelen patiënt; patiënt moet (evtueel met begeleiding) zelf gedrag veranderen; als mensen niet gemotiveerd zijn kan begeleiding minimaal zijn (zorgmijders).
Praktische uitwerking	Breder aanpak; uitleg over risico's; Gezondheidsadvies (persoonlijk en met hulpmiddelen); ondersteuning bij gedragsverandering.
Veelgehoorde kritiek	Toch impliciet ziektegericht denken i.p.v. uitgaan van gezondheid; te gefocust op zorg i.p.v. buurt; sociaal domein en preventie.

2. Leefstijladvisering (<i>preventie aanpak</i>)	
Omschrijving	Gezondheidsadvies gericht op veel voorkomende gezondheidsrisico's: roken, bewegen, voeding, alcohol, stress etc.
Context/doelgroep	Het dagelijkse leven; alle burgers, mensen met gezondheidsrisico's (op basis van huidige gedrag); mensen met chronische aandoeningen.
Uitvoerders	Eerstelijnszorgverleners, gezondheidscoaches, Gemeenten/GGD en andere partijen.
Doel/beoogd effect	Voorkomen chronische aandoening of verergering ervan; goede ervaren gezondheid bevorderen (lekker in je vel zitten); zorgvraag verminderen.
Visie op regie	Mensen zijn zelf verantwoordelijk voor hun gezondheidsgedrag Zorgverleners en andere partijen ondersteunen.
Praktische uitwerking	Persoonlijke uitleg; voorlichtingshulpmiddelen; ondersteuning bij gedragsverandering; groepsaanpak.
Veelgehoorde kritiek	Betuttelend?; adviezen veranderen steeds; overschatting verandervaardigheid van mensen; onderschatting invloed contextfactoren.

3. Zelfzorg (<i>Gewenst gedrag van zorggebruikers en burgers</i>)	
Omschrijving	Wat het individu doet om goed met incidentele gezondheidsproblemen en niet-welbevinden om te gaan.
Context/doelgroep	Thuisituatie; iedereen met incidentele gezondheidsproblemen.
Uitvoerders	De mens met het gezondheidsprobleem zelf.
Doel/beoogd effect	Goed voor de eigen gezondheid zorgen Geen onnodige vragen bij de eerstelijnszorg en huisartsenpost presenteren.
Visie op regie	Met de juiste informatie het gezondheidsprobleem zelf hanteren/behandelen.
Praktische uitwerking	Symptomen herkennen; risicofactoren herkennen; gezonde keuzen maken; gezonde leefstijl uitvoeren; gebruik huismiddelen, vrij verkrijgbare hulpmiddelen en medicatie.
Veelgehoorde kritiek	Verpakte bezuinigingsmaatregel.

4. Ondersteunde zelfzorg (<i>verzamelbegrip voor een visie en praktische aanpak</i>)	
Omschrijving	Wat gedaan wordt om zelfzorg mogelijk te maken (ICT, hulpmiddelen, mantelzorg, lotgenoten, etc.).
Context/doelgroep	Gezondheidszorg; breed palet patiënten met (kans op) chronische aandoening.
Uitvoerders	Zorgverleners instrueren en ondersteunen. Van de patiënt wordt een actieve opstelling verwacht.
Doel/beoogd effect	Bevorderen eigen regie; cliënt aan het stuur.
Visie op regie	Zorgvrager wordt gecoacht door zorgprofessionals.
Praktische uitwerking	Uitleg, voorlichting met hulpmiddelen, tijd, gespreksmodel, e-health, aanpassen organisatie.
Veelgehoorde kritiek	Bewijs ontbreekt; veel werk voor weinig opbrengst.

5. Zelfmanagement (<i>verzamelbegrip voor een visie en praktische aanpak</i>)	
Omschrijving	Wat het individu doet om goed met de chronische gezondheidsproblemen om te gaan.
Context/doelgroep	Mensen met een chronische aandoening (vaak impliciete aanname: met redelijke gezondheidsvaardigheden).
Uitvoerders	Primair de patiënt of zorggebruiker zelf; activiteiten kunnen aangeleerd en ondersteund worden door zorgprofessionals.
Doel/beoogd effect	Zoveel mogelijk zelf verantwoordelijk zijn voor (delen van) de zorg.
Visie op regie	Van de patiënt wordt verwacht dat hij actief informatie zoekt, vragen stelt en gezamenlijke besluitvorming mogelijk maakt.
Praktische uitwerking	Gezonde leefstijl; Eigen aandeel in de zorg uitvoeren (zelf meten, (recept-)medicatie innemen en aanpassen; Omgaan chronische aandoening en inpassen in leven; Communicatie met zorgprofessionals
Veelgehoorde kritiek	Vervelend woord; sluit onvoldoende aan bij bestaande werkwijzen in eerstelijnspraktijk.

6. Persoonsgerichte zorg (<i>visie op manier van zorg verlenen</i>)	
Omschrijving	Zorg op maat aanbieden, passend bij de wensen, behoeften en sociale situatie van de persoon (niet de klacht centraal zetten).
Context/doelgroep	Mensen die zorg krijgen; alle patiënten.
Uitvoerders	Zorgverleners; rol patiënten niet erg gespecificeerd.
Doel/beoogd effect	Betere ervaring van de zorg door patiënten.
Visie op regie	Respect voor individuele wensen en behoeften; meer acceptatie en uitvoering van gezondheidsadviezen; gelijkwaardig en respectvol omgaan met zorgvrager is morele plicht van zorgverlener.
Praktische uitwerking	Niet primair/alleen protocollair handelen; doelen patiënt achterhalen; vaardigheden patiënt versterken; kwaliteit van leven van de patiënt centraal zetten.
Veelgehoorde kritiek	Te breed en te ongedifferentieerd begrip; gaat te weinig appél tot actie van uit want: 'Dat doen we al lang!'

7. Positieve gezondheid (<i>visie; andere gewenste doelstelling voor zorg en welzijn</i>)	
Omschrijving	Oude definitie 'Gezondheid' te ziekte vermijdend; consequentie iedereen is ziek. Dus uitgaan van nieuwe definitie 'Gezondheid': het vermogen zich aan te passen en eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven.
Context/doelgroep	Buurt en gezondheidszorg; Iedereen met gezondheidsuitdagingen.
Uitvoerders	Zowel burgers, zorggebruikers als zorgverleners hebben een taak bij het realiseren van positieve gezondheid.
Doel/beoogd effect	Bredere visie op gezondheidsproblemen, aanwakken eigen regie, zingeving als gezond makend centraal zetten; uiteindelijk ook: efficiënter functioneren zorgsysteem.
Visie op regie	Eigen regie zorgvragers en burgers is de kern van gezond leven.
Praktische uitwerking	Brede visie gezondheid hanteren; spinnenweb, het andere gesprek, appél op wat wél kan; zorgvrager kiest wat belangrijk is en versterkt moet worden; samenwerken met anderen bijv. sociaal domein.
Veelgehoorde kritiek	Hype, die ieder op eigen manier invult. Matig geoperationaliseerd begrip.

8. Beperkte gezondheidsvaardigheden (<i>relevant doelgroepenmerk</i>)	
Omschrijving	Te weinig vaardigheden om gezondheidsinformatie goed te kunnen verwerken (opzoeken, lezen en begrijpen, ordenen, omzetten in acties).
Context/doelgroep	Gezondheidsgedrag in dagelijks leven en zorg. Wijkbewoners; zorggebruikers. 29% Van de NL bevolking heeft onvoldoende gezondheidsvaardigheden om goed mee te kunnen draaien in de gezondheidszorg.
Uitvoerders	Gezondheidsvaardigheden zijn VAN zorggebruikers; maar het is aan zorgverleners om zorg af te stemmen op de gezondheidsvaardigheden van de zorgvrager.
Doel/beoogd effect	Meer begrip voor en herkenning van (verschillen in) beperkingen van mensen leidt tot betere acceptatie en uitvoering van behandeladviezen.
Visie op regie	Goede zorg is afgestemd op de gezondheidsvaardigheden van mensen; Gezondheidsvaardigheden worden vaak overschat; extra aandacht is nodig.
Praktische uitwerking	Vragen en gespreksvaardigheden. Tools voor omgaan met beperkte gezondheidsvaardigheden. Samenwerking met andere partijen opbouwen.
Veelgehoorde kritiek	Kan leiden tot pampieren van groepen burgers; visie is geworteld in sociale maakbaarheid.

9. Van ZZ naar GG (en naar MM) (<i>Visie- en gewenst doel</i>)	
Omschrijving	Van ziekte en gezondheid naar gedrag en gezondheid (en mens en maatschappij). Beleidsuitspraak om de gewenste verandering in het zorgdenken aan te duiden. De toevoeging MM gaat een stap verder en zegt dat maatschappelijke participatie het doel is van gezondheid.
Context/doelgroep	Samenleving; alle burgers en zorggebruikers.
Uitvoerders	Beleidsmakers, preventie uitvoerders, zorgverleners, welzijnswerkers.
Doel/beoogd effect	Veerkracht mensen vergroten; ook – soms minder expliciet –: druk op het zorgsysteem verminderen door meer gezond gedrag en minder afhankelijkheid van zorg.
Visie op regie	Gezond gedrag is primair de verantwoordelijkheid van burgers en zorggebruikers zelf; er moet wel degelijke ondersteuning beschikbaar zijn.
Praktische uitwerking	Niet concreet uitgewerkt. Omzetten in praktijk is taak voor anderen.
Veelgehoorde kritiek	Te ideologisch. Weinig oog voor maatschappelijke verschillen en verschillen in gezondheidsvaardigheden

10. Multidisciplinair wijksamenwerkingsverband (<i>uitvoeringscontext</i>)	
Omschrijving	Meer of minder formeel verband van diverse partijen uit eerstelijnszorg, sociaal domein en andere wijkpartijen die met concrete acties en aanbod de gezondheid van de buurt verbeteren.
Context/doelgroep	Buurt/wijk; Ingeschreven patiënten met chronische aandoening in de eerstelijnszorg; wijkbewoners; NB: vaak beperkte overlap tussen beide! Speciale aandacht voor specifieke kwetsbare doelgroepen uit de wijk.
Uitvoerders	Oud: Geïntegreerd eerstelijns Samenwerkingsverband Nu: Multidisciplinair wijksamenwerkingsverband: (zorgverleners, wijkmanager, welzijnsorganisaties, wijkverpleging, thuiszorg, sociaal domein, buurtvereniging, etc.)
Doel/beoogd effect	Totaalaanbod zorg en welzijn realiseren zodat participatie, gezondheid en welzijn in de wijk verbetert
Visie op regie	Er is oog voor het belang van bewoners- en patiëntenparticipatie. Maar op dit moment ligt de bal bij het wijksamenwerkingsverband om dat vorm te gaan geven. Uiteindelijk: buurtbewoners in samenspraak met andere wijkpartijen aan het stuur
Praktische uitwerking	Rol wijkmanager uitbouwen; samenwerking opbouwen met diverse partijen en personen (elkaar leren kennen, inzicht in ieders werkwijze, samen prioriteiten voor de wijk stellen en in samenspraak preventieve en gezondheidsbevorderende activiteiten uitvoeren). Op onderdelen zijn er praktische voorbeelden, maar als integrale werkwijze staat het concept nog in de kinderschoenen.
Veelgehoorde kritiek	Te veel overleg; blijft er ruimte voor adequate chronische zorg?

11. Patiëntenparticipatie (<i>Visie op wenselijke betrokkenheid zorggebruikers</i>)	
Omschrijving	Visie en verzameling methoden om zorggebruikers actief te betrekken bij zorgverbeteringen; in het gesprek, bij verbeterprojecten en bij de governance).
Context/doelgroep	Zorg en wijkaanpak; burgers, zorggebruikers, patiënten.
Uitvoerders	Op dit moment ligt de nadruk op zorgprofessionals en stafmedewerkers die participatie van zorgvragers mogelijk moeten maken en moeten inrichten. Uiteindelijk kunnen zorgvragers zelf een actieve rol spelen bij het inrichten van de gewenste inbreng.
Doel/beoogd effect	Betrokkenheid patiënten en wijkbewoners bij wijkgezondheidsbeleid; meer impact van dat beleid door meer acceptatie en motivatie van zorggebruikers en wijkbewoners.
Visie op regie	Zorggebruikers hebben het (wettelijk) recht om mee te praten.
Praktische uitwerking	Gesprek: uitleg, motiverende gespreksvoering, samen beslissen; samen doelen stellen Verbeterprojecten: ervaringen zorggebruikers ophalen; zorggebruikers laten deelnemen in projectgroepen (met goede instructie en ondersteuning); patiëntenreis uitwerken; patiëntenpanel governance: inspraak wijkbewoners en zorggebruikers vormgeven, cliëntenraad; beleid om inbreng zorggebruikers 'normaal' te maken.
Veelgehoorde kritiek	Twijfel of vertegenwoordiger wel namens alle patiënten of wijkbewoners spreekt? Vinden geschikte patiënten is lastig.

Brede blik nodig

Voor een preventieve, op gezondheid gerichte aanpak met meer regie voor zorgvragers en wijkbewoners volstaat een individuele aanpak niet. Er is een brede blik nodig op problemen, oplossingen en mogelijke partners. 'ziekteonafhankelijke chronische zorg' en 'leefstijladvisering' vertrekken vanuit de huidige zorgpraktijk en proberen bestaande praktijken efficiënter te ordenen. 'zelfzorg', 'ondersteunde zelfzorg' en 'zelfmanagement' zijn operationele beschrijvingen van wat we willen realiseren zonder al te diepgaande reflecties op waarom en waartoe. Dat is zowel de kracht als de zwakte van deze begrippen.

Nieuwe richting in chronische zorg

Ze genereren veel praktische aanwijzingen, maar evenzovele ethische vragen. Er wordt relatief veel nadruk gelegd op de ziektecontext en de zorgprofessional. Terwijl we dat juist achter ons willen laten! Een aantal begrippen helpt een nieuwe richting in te slaan in de chronische zorg: 'Positieve Gezondheid', 'van ziekte en zorg naar gezondheid en gedrag en maatschappij en mens'; en 'persoonsgerichte zorg': aan de hand van deze begrippen worden bestaande uitgangspunten en doelen uitgedaagd en er wordt een nieuw perspectief geschetst. De gewenste verandering is niet alleen maar operationeel, maar heeft diepgaande consequenties voor basisovertuigingen en de organisatie van samenwerking.

Grote verschillen

Door al dat verbetergeloof ontstaat behoefte aan het begrip 'beperkte gezondheidsvaardigheden': niet alle idealen zijn voor de hele populatie realiseerbaar. Er zijn grote verschillen waar rekening mee gehouden moet worden. Anders is de aanpak te beperkt effectief en niet rechtvaardig.

Zorggebruikers in de wijk goed ondersteunen

Het multidisciplinair wijksamenwerkingsverband is de gedroomde uitvoerder van deze nieuwe visies; een organisatorische context en een financieringsgrondslag die het actief bouwen aan een wijkaanpak samen met zorggebruikers en wijkbewoners mogelijk maakt. Wijkbeleid maak je mét de bewoners, dus moet een actieve inbreng van patiënten en bewoners uitgewerkt worden. 'patiëntenparticipatie' maakt duidelijk dat zulke verbeteringen in samspraak met zorggebruikers ingericht moeten worden.

Eigen regie in alle begrippen

Dus binnen alle begrippen komt het versterken van eigen regie terug; soms is dat erg impliciet en soms wat betuttelend. Maar daar staat tegenover dat in een aantal concepten ook duidelijk aandacht is voor de beperkingen die mensen kunnen ervaren in het vormgeven van eigen regie. Binnen alle concepten wordt duidelijk dat het nieuwe vaardigheden van zorgprofessionals vraagt: om samen te werken met andere partijen en om de burger en zorggebruiker op de goede manier te ondersteunen.

Vragen?

Door deze uitleg over de diverse concepten hopen we dat u met plezier aan de slag kunt met deze thema's en kunt genieten van het nieuwe –samenhangende - perspectief dat aan het ontstaan is. Heeft u vragen over de verschillen tussen deze concepten en de samenhang, of wilt u weten hoe u dat kunt vertalen in werkplannen en concrete activiteiten?

Neem contact op met John Hoenen

Email: jhoenen@reos.nl

Telefoon: 06 535 981 66.